

L'ATLES LINGÜÍSTIC DEL DOMINI CATALÀ

LA GEOGRAFIA I ELS ATLES LINGÜÍSTICS

Una de les branques de la ciència de llenguatge és la que s'ocupa de reflectir en mapes la variació diatòpica dels idiomes: la geografia lingüística. És un vessant capital en el coneixement de les llengües, perquè permet de veure les variants de tots els nivells: fonètic, morfològic, sintàctic i lèxic en contrast entre si en la cartografia de les localitats que hom decideix d'estudiar. Constitueix, doncs, un sistema mitjançant el qual la diversitat dels parlars queda reunida i visible simultàniament.

Les obres que en resulten són els atles lingüístics, els quals plasmen les solucions distintes en les contrades on han estat recollides. Així, cal que per a llur realització prèviament es triïn amb criteris adequats els llocs que seran objecte d'estudi, el perfil de les persones que seran entrevistades perquè forneixin la informació perseguida, els aspectes concrets de la llengua que es vulguin estudiar i, consegüentment, el qüestionari amb què hom treballarà.

LA GEOGRAFIA LINGÜÍSTICA ÉS UN VESSANT
CAPITAL EN EL CONEIXEMENT DE LES LLENGÜES,
PERQUÈ PERMET DE VEURE LES VARIANTS DE TOTS
ELS NIVELLS [...] EN CONTRAST ENTRE SI EN LA
CARTOGRAFIA DE LES LOCALITATS QUE HOM
DECIDEIX ESTUDIAR

Pel que fa a la selecció de les localitats, hi actuen dos punts de vista fonamentals: el de la demografia i el sistema d'organització social, i el de llur situació relativa. Pel primer, hom pot partir de l'interès pels nuclis més petits i menys desenvolupats, per tal de copsar-hi els parlars més genuïns i conservadors, menys interferits; o bé optar per les metròpolis i les grans ciutats, a fi justament de verificar les influències d'altres dialectes de la mateixa llengua i de llengües diferents que s'hi barregen; la segona possibilitat és més pròpia de la sociolingüística, interessada precisament

per la convivència i els conflictes lingüístics, que no pas de la geografia lingüística, que ha preferit històricament recollir aquells testimonis bona part dels quals estan amenaçats de desaparició a causa dels processos d'anivellament que es produeixen en l'època contemporània, però que són, en canvi, matèria principal per a seguir adequadament la diacronia de cada idioma.

El criteri de la situació relativa és d'interès general, sigui quin sigui l'objectiu de les anàlisis, perquè fa referència a l'emplaçament estratègic de les poblacions, principalment al fet que siguin interiors o costaneres, i, doncs, que visquin condicionades per un tipus o un altre d'economia: agrícola, marinera, industrial, etcètera; però sobretot que es trobin en zones de transició d'un dialecte a un altre o en espais en què no reben pressions especials de cap parlar del mateix idioma ni de cap altre, la qual cosa connota inequívocament la història lingüística dels territoris.

Pel que fa a l'elecció de les persones, les opcions estan molt relacionades amb les que afecten la de les contrades. Normalment, la geografia lingüística escull les d'edat avançada, les quals coneixen, perquè les empen habitualment, les formes autòctones i més tradicionals, que les generacions més joves ignoren o no utilitzen; les que tenen nivells baixos d'instrucció escolar, perquè això assegura que no hauran rebut influxos homogeneïtzadors ni estaran mediatitzades pels usos dels registres més formals i cultes; les que són de professions pròpies de la naturalesa del lloc: pagesos, pastors, pescadors, artesans, etcètera, ja que són activitats que acumulen cabals de terminologia especialitzada que no trobem en dedicacions laborals més estàndard i generals, i que difícilment es podran mantenir ni recuperar en deixar de recórrer-hi: noms d'eines i de llurs parts, de tècniques de conreu, de la vida pastoral, de la pesca, les denominacions populars dels peixos, dels ocells, etcètera; en suma, tot allò que té a veure amb la cultura més arrelada i alhora en vies d'extinció; en aquest sentit, s'han realitzat atles la intenció principal dels quals és exclusivament la contraposició de la

terminologia d'una determinada professió, per exemple, un atlas dels pescadors d'una determinada zona, que fins i tot pot abastar més d'una llengua –hi ha també atlas que són plurilingües: *Atlas Linguistique Romane*, *Atlas Linguarum Europae*, etcètera. A la sociolingüística, pot convenir-li més veure com es produeixen els fenòmens d'igualació i com s'han substituït determinades formes per d'altres modernes, que neixen amb les noves tecnologies, els nous sistemes de vida i, doncs, les noves ocupacions; fer estudis de contrast entre la competència lingüística de les generacions més velles i les més joves o bé estudiar específicament el comportament lingüístic d'una generació delimitada. L'elaboració dels atlas demana que hi intervinguin com a informadors homes i dones, perquè és indiscutible que les experiències són força diferenciades a causa dels rols socials dels uns i les altres, per la qual cosa el domini lingüístic és inevitablement condicionat pel sexe. Sigui quina sigui la finalitat dels treballs de camp és obvi que els informadors han d'ésser persones que, encara que tinguin una edat molt avançada, conservin les facultats intel·lectuals suficients per a entendre correctament allò que se'ls demana, així com una articulació que no estigui deformada per cap defecte físic.

Quant a l'aspecte de la llengua que es vol estudiar, hi caben totes les possibilitats, sia per a la geografia lingüística *stricto sensu*, sia per a la sociolingüística; hom pot centrar-se en l'estudi global, objectiu que ha estat tradicionalment l'habitual en els atlas, o en una part determinada: la fonètica, la morfologia, la sintaxi, el lèxic. En els exemples dels treballs existents de geografia lingüística, la fonètica i el lèxic ocupen un espai sensiblement superior al dels altres nivells; els segueix la morfologia i, a una distància notable, la sintaxi; aquesta constatació té una explicació, almenys per a la llengua catalana: la gradació de major (fonètica i lèxic) a menor (morfologia i sintaxi) en la variació.

Finalment, el qüestionari dependrà de totes les variables esmentades fins aquí; el formulari del material que cal aplegar requereix una atenció molt especial, una ponderació quant a la distribució de les menes diferents d'informació que hom vol cercar i un rigor impecable en l'aplicació de criteris. Com que l'exhaustió en qualsevol nivell és utòpica, s'han de triar les preguntes que més bé ajudaran a la caracterització dels dialectes; en aquest sentit, solament una gran expertesa en dialectologia pot assegurar un qüestionari correcte. Els qüestionaris disposen generalment

les preguntes per grups lògics, basats generalment en els camps semàntics, en àmbits de significació; no és recomanable fer-ho per ordre alfabètic; les raons són òbvies: qui respondrà aportarà un material més ric, coherent i segur si es van tancant completament i per separat cadascun dels grups lògics, que no pas si, per una altra ordenació, ha de saltar contínuament de l'un a l'altre; de més a més, les informacions complementàries, és a dir, aquelles que no preveuen els qüestionaris però que aporten espontàniament les persones interrogades seran indiscutiblement més copioses i més fiables si es procedeix a l'anàlisi per camps de significació.

LA TRADICIÓ CATALANA EN ELS TREBALLS DE GEOGRAFIA LINGÜÍSTICA: L'ATLAS LINGÜÍSTIC DE CATALUNYA I L'ATLAS LINGÜÍSTIC D'ANDORRA

Des de la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'any 1906, i, especialment, des de la creació de la Secció Filològica (SF) de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), l'any 1911, els estudis sobre la llengua catalana prenen una volada espectacular que n'assegura la continuïtat amenaçada. En tots els terrenys propis de la filologia; també, doncs, en la dialectologia i la geografia lingüística.

Encara que amb finalitats i punts de vista molt contraposats entre els seus membres, la dialectologia interessà vivament i de bon començament la SF; així, es decidí de publicar el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, sota la direcció d'Antoni Griera. Abans de la fundació de l'IEC, Antoni M. Alcover havia fundat el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, que recollia la variació lingüística del català.

Pel que fa a la geografia lingüística, el mateix A. Griera fou l'encarregat de la SF per a confegir l'*Atlas lingüístic de Catalunya*; juntament amb Pere Barnils, recollí el material mitjançant unes enquestes que preparà entre 1912 i 1923. L'obra, com tants altres objectius nobles, fou interrompuda per la guerra civil, quan n'havien aparegut quatre volums. S'acabà entre 1962 i 1964, amb materials recollits per A. Pladevall, ja que els de Griera havien desaparegut. Tot i que fou el primer atlas que es féu a la península ibèrica, els criteris amb què s'abordà no són prou fiables: un sol informador i un sol investigador; poques localitats estudiades en determinades àrees i, encara, escollides de manera no gaire encertada; presentació dels materials per ordre alfabètic; transcripció fonètica discutible.

És particularment pertinent d'esmentar aquí que Antoni Griera va elaborar un altre atles: l'*Atlas lingüístic d'Andorra*, que aparegué l'any 1960. Però els errors que he subratllat per a l'*Atlas lingüístic de Catalunya* reapareixen en aquest, ja que, tot i que el començà molt més tard, l'any 1957, se serví del mateix qüestionari i del mateix mètode; en general, doncs, tampoc no assoleix el grau de rigor exigible.

Antoni M. Alcover se sentí incòmode en la col·laboració amb Antoni Griera en els treballs per a l'*Atlas lingüístic de Catalunya*; no estava d'acord amb la metodologia que hi aplicà; fins a l'extrem que se'n cansà i decidí d'abandonar la tasca, com descobrim per la carta que des d'Eivissa, el 2 de juliol de 1917, envià a Pompeu Fabra:

"Amic estimat,

Aquí me té de dia 27 ençà treballant en l'Atlas, més ben dit, hi treballí fins ahir a mig-dia, que experimentí un *cansament d'esperit* [...] A Mallorca ja me vengué unes quantes de vegades aqueixa tentació de cansament, d' *[sic]* de *repugnància, d'avorriment*; però mai tan fort com ahir, que la cosa tornà més grossa considerant les *divergències* de criteri amb Mn. Griera. El criteri de Mn. Griera en algunes coses el consider equivocat; i, com més hi pens, més equivocat el consider. Però, com jo en tot això no cerc més que el bé de la Llengua Catalana i sé que Mn. Griera també va animat del mateix esperit, trob que convé que jo deixi en mans de Mn. Griera aqueixa cosa de l'Atlas [...].

Son afectíssim

Antoni Mª Alcover, pre. (Arxiu de l'IEC. La cursiva correspon al subratllat en el manuscrit d'Alcover. VENY, Joan: *Esctura i oralitat a Mallorca*. Ed. Moll. Mallorca, 2003, p. 114-115).

Així, doncs, si bé podem dir que Catalunya i Andorra són les primeres zones geogràfiques del català que es cartografien lingüísticament, hem d'admetre ensems que les informacions que es desprenen de les recerques corresponents no constitueixen una base sòlida sobre què poder treballar.

L'ATLES LINGÜÍSTIC DEL DOMINI CATALÀ: UNA OBRA CIENTÍFICA RIGOROSA

La consciència, d'una banda, que calia reprendre l'interès per la geografia lingüística i, de l'altra banda, que no era possible si no es projectava un atles de bell nou, amb mètode i criteris del tot diferents dels emprats en els dos esmentats, animà a ficar-se en l'aventura. Literalment, perquè les ganes i els especialistes preparats hi eren, però de cap manera no es comptava amb els recursos materials que requeria; altrament, quan s'inicià, el context sociopolític i cultural no era engrescador, sinó tot el contrari: hom sabia que no seria gens fàcil obtenir els mitjans necessaris per les vies burocràtiques normals a la universitat dels anys 50. Solament el voluntarisme interessat exclusivament pel coneixement científic de la llengua catalana havia de fer possible l'intent.

Antoni M. Badia i Margarit i Germà Colón obriren el foc i l'any 1952 feren públic el projecte de l'*Atles lingüístic del domini català* (ALDC). De seguida, l'any 1954, s'hi incorporà Joan Veny. Tres noms que corroboren amb escreix que hi havia investigadors capaços de dur a terme els propòsits. A. M. Badia i Margarit i G. Colón, dos romanistes de primera línia internacional. J. Veny, el dialectòleg que més aportacions innovadores i més sòlides ha fet a la dialectologia general i a la catalana en particular, i qui millor ha sabut aplicar les tècniques d'avantguarda internacional en la metodologia en geografia lingüística. Badia i Veny prepararen un primer esborrany de qüestionari, que serví d'assaig en alguna localitat. El projecte es desenvolupava molt lentament i fins i tot amb interrupcions relativament llargues, alienes a la voluntat dels investigadors.

SOTA LA DIRECCIÓ DE JOAN VENY I CLAR
I LÍDIA PONS I GRIERA, JA HAN VIST LA LLUM
TRES DELS NOU VOLUMS DE QUÈ HOM PREVEU
QUE ES COMPODRÀ L'OBRA COMPLETA

En un marc general molt diferent al dels inicis, l'any 1989 l'ALDC fou assumit com a projecte de recerca de la SF de l'IEC, la qual cosa n'assegurà la prossecció i l'acabament i, de més a més, permeté la incorporació de la tecnologia informàtica més al dia en la plasmació cartogràfica i en l'elaboració d'una base de dades dialectològiques de primer ordre.

Avui, sota la direcció de Joan Veny i Clar i Lúdia Pons i Griera, ja han vist la llum tres dels nou volums de

què hom preveu que es compondrà l'obra completa, la presentació material dels quals és exemplar per la tria dels criteris d'edició.

En l'elaboració del *qüestionari* s'aprofità l'experiència d'altres destinats a la confecció d'atles de llengües romàniques i el resultat en fou una sèrie de preguntes molt àmplia, en què hi són representats els àmbits més destacats de la vida social. Ultra les informacions imprescindibles sobre els informadors i sobre els llocs on s'han recollit els materials, inclou quatre parts: el lèxic, la morfologia, la sintaxi i la fonètica sintàctica, és a dir, l'estudi de les modificacions fòniques motivades per la situació dels mots en les frases; la primera és la que conté més entrades i la quarta la que en conté menys, per les raons suara esmentades de major i menor variació, respectivament; totes quatre han estat enregistrades valorant-ne la fonètica local, que constitueix, consegüentment, el gruix més abundant d'informació. En total consta de 2.016 preguntes, que, tanmateix, acaben essent moltes més, perquè sovint un mateix ítem preveu diversitat en les respostes; per exemple, un temps verbal abraça sis formes, segons la persona i el nombre gramatical.

Badia i Veny confeïren també un qüestionari mestre, que assegurava que hom preguntés arreu els mateixos conceptes; per a la qual cosa conté, per a l'ús dels investigadors, traduccions de formes a altres llengües romàniques; definicions i descripcions que delimiten allò que calia demanar; remarques que eviten que hom oblidés informacions sobre algun aspecte, per exemple, algun tret gramatical de determinades formes; il·lustracions amb fotografies o dibuixos d'estris de tota mena, d'animals, de plantes, d'arbres, etcètera.

Els *enquestadors* constituïren un grup relativament nombrós. S'evità l'actuació d'un de sol; es procurà que per a cada enquesta n'intervinguessin almenys dos, un dels quals era l'investigador principal, i tots formats com a deixebles en la metodologia d'Antoni M. Badia i Margarit i Joan Veny.

Les respostes inicialment eren solament gravades magnetofònicament, la qual cosa permetia avançar més ràpidament en la feina i poder escoltar tantes vegades com hom volgués les respostes, per tal d'afinar en la transcripció fonètica. Però aviat sorgiren dificultats que feren modificar el sistema: falta de corrent elèctric en algunes localitats, impossibilitat d'aplicar-lo a la muntanya, al camp, a la mar i, sobre tot, haver de confiar en la fidelitat i la claredat de la gravació, que de vegades ens sorprenia amb sorolls

o inconvenients que impediien una transcripció segura. Així, doncs, es decidí d'enregistrar solament una part del qüestionari i de transcriure manualment la resta, tot i que sovint els investigadors decidien de gravar i alhora transcriure manualment tota l'enquesta. L'arreglada del material ha fornit una base de dades sonores dialectals excepcional, que ha estat objecte de digitalització. Un veritable tresor de la llengua catalana.

Per tal de no condicionar gens les respostes, les preguntes s'han fet pel mètode denominat *indirecte*; no es demanava, per exemple, *Com en dieu aquí de l'embut?*, sinó, *Com en dieu aquí de l'estri que es col·loca al coll d'una ampolla o d'una bóta per a abocar-hi un líquid sense que surti fora?* En molts casos, hom podia substituir la descripció per un díctic: si prop d'on es desenvolupava l'enquesta hi havia un embut, bastava assenyalar-lo amb el dit i preguntar *Com en dieu aquí d'això?*; en altres preguntes, una fotografia o un dibuix servien per a estalviar la definició, però cal remarcar que sovint la visió d'una imatge desorientava l'informador.

Coberta del tercer volum de l'*Atles lingüístic del domini català* (Fons Biblioteca Nacional)

Els *informants* són la peça clau per a la qualitat del material recollit. Per això és imprescindible una cerca molt acurada de les persones adequades. No resulta gens fàcil, perquè l'ALDC ha partit dels criteris següents: comptar amb més d'un informador, solució que afavoreix un treball de contrast, de correcció i de complementació mútua; òbviament, haver nascut i residit habitualment en el lloc on es fa l'enquesta, i ésser descendent de família que en fos també originària; edat avançada; poca o nul·la instrucció escolar; intel·ligència natural; bones condicions físiques, sobretot auditives i articulatòries. En l'ALDC han participat un total de 473 informadors, el 91% dels quals de més de 50 anys; amb una alta intervenció dels homes: un 87%.

Quant a les *localitats*, l'ALDC n'ha estudiades 190, moltes més que no pas les de la gran majoria dels atles precedents. No hi manca la representació de cap de les àrees dialectals de la llengua catalana. S'hi ha tingut en compte la diversitat, la situació en zones de transició, el grau de variació i la vinculació amb isoglosses, és a dir, les línies que marquen els límits entre la presència i l'absència d'un tret lingüístic determinat. Tot i que l'ALDC no ha oblidat les ciutats grans, ha preferit les localitats petites, on la genuïnitat és més fàcil que es mantingui.

El gruix essencial del material es recollí entre els anys 1967 i 1976.

Ultra les preguntes concretes previstes en el qüestionari, en cada localitat s'han anotat sistemàticament aquelles observacions que han semblat d'interès i que han aparegut en el curs de les entrevistes, i s'han enregistrat narracions lliures sobre aspectes diversos de la vida dels informadors, especialment referides a l'àmbit laboral, les quals han permès d'anar més enllà de la resposta amb una paraula o amb molt poques, i d'aplegar passatges relativament llargs en què l'espontaneïtat domina i, doncs, els informadors hi exposen aspectes de gran valor antropològic. Així, a més dels tres volums publicats de l'ALDC, s'ha editat també un volum d'*etnotextos* del català oriental —acompanyat de l'enregistrament en una casset—, en què es manté la transcripció fonètica al costat de la grafia general convencional, a cura de Joan Veny i Lúcia Pons. Hom preveu que n'apareguin altres dos volums, l'un del nord-occidental i l'altre del meridional. Altrament, els investigadors han recollit en totes les localitats informació gràfica, fotografies i dibuixos, dels elements materials d'interès per a la cultura popular: eines del camp, de la mar, de la casa; l'ALDC ha reunit més de 2.500 fotografies, que han començat a aparèixer a partir del volum II. I, encara, s'ha

El poble (vol. 3, carta 692)

Vista del poble.(88 Ordino) (vol. 3, p. 373)

La caldera (vol. 2, carta 335)

Caldera (92. Santa Coloma d'Andorra) (vol. 2, p. 374)

redactat el dietari de totes les sortides, on consten les vicissituds en la realització de cadascuna de les enquestes, informacions de la vida local, les despeses, etcètera.

Al cap de trenta anys d'haver-se'n realitzat les primeres passes, havent passat per moments en què hom pensava que mai no arribaria el final d'un treball tan ingent fet amb il·lusió i voluntats de ferro, l'any 2001 veié la llum el primer volum de l'ALDC. I el setembre de 2006 apareixia el tercer. Podem respirar tranquils. Ningú no dubta que molt aviat tindrem a l'abast els nou volums d'una obra magna, feta amb el rigor més gran, que renoua les metodologies emprades en obres semblants anteriors, moderna, ambiciosa, realitzada amb l'aprofitament de les tecnologies més actuals. Un *Atlas lingüístic del domini català* que ningú no diria que l'objecte d'estudi del qual és una llengua en vies de difícil recuperació, de normalització...

Cada volum inclou la informació que segueix la distribució dels camps semàntics (*El cos humà. Les malalties. El vestit. La casa i ocupacions domèstiques*, etcètera). A cadascuna de les preguntes del qüestionari, li correspon un mapa, encapçalat pel concepte estudiat, amb la traducció al castellà, francès i italià (llengües amb què conviu la catalana al Principat, a la

Catalunya del Nord i a l'Alguer, respectivament). Les diverses localitats numerades en el mapa tenen la transcripció fonètica. Al marge esquerre hi consten els signes convencionals per a una lectura correcta i informacions complementàries obtingudes en algunes preguntes, que contribueixen a aclarir la relació entre significat i significat.

ANDORRA A L'ALDC

Andorra, és clar, és present en l'ALDC. Hi ha deixat testimoniatge perenne a través de dues localitats: Ordino i Santa Coloma. A Ordino es passà l'enquesta entre els dies 20 i 22 de juliol de 1972; en foren informadors els senyors Ventura Gaspar i Torres, pagès, i Josep Ariost i Solana, pagès, aleshores de 77 i 78 anys, respectivament. A Santa Coloma s'hi passà, mig simultàniament, entre els dies 19 i 23 de juliol del mateix any; és excepcionalment un exemple en què es comptà amb un sol informador, per dificultats de trobar-ne més: fou el senyor Àngel Calvó i Cerqueda, pagès, carnisser i ajudant al Quart, aleshores de 76 anys. Sigui aquest article un homenatge modest a ells, els quals, juntament amb la resta d'informants, feren possible la recopilació del que constitueix un fons excepcional de l'ús de la llengua catalana, una bona part del qual hauria sens dubte desaparegut

sense deixar-hi rastre. L'ALDC és obra principalment dels qui s'oferiren desinteressadament a respondre al qüestionari.

ANDORRA ÉS PRESENT EN L'ALDC.
HI HA DEIXAT TESTIMONITATGE PERENNE A TRAVÉS
DE DUES LOCALITATS:
ORDINO I SANTA COLOMA

Qui signa aquest escrit, juntament amb Joan Mascaró, tingué el privilegi de fer l'aplegament del material lingüístic que la bona competència dels ordinesos i del colomí esmentats ens regalaren.

Que em permeti el lector de transcriure algun pasatge del dietari que en les dates en què estiguérem a Andorra per l'ALDC vaig redactar:

"...Després d'haver dinat ens n'anem a reforçar de roba: fa fred i plou. I... cap al nostre objectiu!: a la recerca d'un bon vellet [...] Tornem al Quart. El secretari –molt jove i no andorrà, ens ha semblat– ens presenta una persona que... no està disposada a ajudar-nos: vol –ens ho diu dues o tres vegades– 'pau , tranquil·litat i bons aliments...' [...] Amb el senyor Margarit parlem amb un altre vellet d'Ordino. Finalment, una resposta afirmativa! [...] El secretari ens presenta 'lo Rubio'; molt trempat; té 76 anys; ens explica moltes coses abans de començar [...] Hem observat al llarg del matí com l'entusiasme inicial de 'lo Rubio' decreixia; ara que semblava que tot podia anar bé! Una altra persona s'ofereix a ajudar-nos, 'lo Burgès'; comença molt bé; és simpàtic, agradable, però –ai las!– a les vuit no solament vol acabar, sinó que endemés ens fa entendre que ell ja no està per a aquestes coses [...] A dos quarts de deu del dia 21 trobem 'lo Rubio', que ens esperava al Quart. Preferim de continuar a l'aire lliure. Anem a seure a l'ombra d'una alzina. Tirem endavant fins a un quart d'una. Ens demana que ens aturem; diu que ja en té prou; i afegeix que se'n ressent: el cap, ahir, li rodava. Patim [...] Cau un bon ruixat; ens arreplega al camp: quedem com dos pollets [...] La jove del senyor Ventura ens ensenya la casa i 'lo terreno' que tenen, i ens ofereix una mica de vi del porró [...] 'No prometo res', havia dit 'lo Rubio'; i...no, no hi era, al Quart el dia 22; hem esperat; ho veiem tot molt negre. A les deu ens n'anem a casa seva; una senyora –la seva dona?–: 'No hi és. És a l'hort.' Anem a l'hort;

tot, llevat de deixar-nos vèncer. Era allí; treballant. Ens diu que té molta feina, però que una estoneta sí que ens la regalarà. En el fons creiem que el nostre treball també el distreu [...] Hem anat a comprar una pipa per a regalar a 'lo Burgès' [...] 'Lo Burgès' ha arribat a emocionar-se, malgrat que ens hagi dit que no tindrà temps de cremar totes les pipes que té [...] Plou; a la tarda, sempre plou. Al matí el sol crema amb molta força, però a la tarda, xàfecs [...] A les cinc, tot enllestit. Contents, 'lo Rubio' i nosaltres. Ens acomiadem, però li diem que encara ens veurem per a fer algunes fotografies més. Li regalem una pipa..."

A ambdues localitats enregistrarem solucions peculiars que caracteritzen conjuntament els parlars de cadascuna; esmentaré alguns exemples cenyits exclusivament a la variació lèxica: *corrons* 'ronyons', *sarrell* 'canella de la cama', *claviller* 'turmell', *gipó* 'jaqueta', *gec* 'americana', *repàs* 'menjar de noces', *posobra* 'vigília (d'una festa)', *bromes* 'núvols', *borda* 'casa de camp', *fraga* 'maduixa', *timó* 'farigola', *trumfa* 'patata', *freixera* 'freixe', *sanar* 'castrar (un animal)', *volter* 'volor', *porc fer* 'porc senglar', *cònsol* 'alcalde'. Altres vegades, en canvi, malgrat pertànyer a una mateixa àrea dialectal, es diferencia el parlar d'Ordino del de Santa Coloma: 'tartamudejar': *tartamudejar* (Ordino)/*embudar* (Sta. Coloma), 'avortament': *gastament/avort*, 'flocs de neu': *volianes/voralls*, 'mongeta seca': *fesol/mongeta*, 'tomàquet': *tomata/tomàtica*, 'judici': *judici/jutjament*.

* * *

Vull tancar aquest escrit amb l'expressió de l'agraïment i el reconeixement al Govern de l'Estat d'Andorra, perquè ha volgut contribuir amb l'encoratjament i el suport material a l'elaboració de l'ALDC, juntament amb el Govern de les Illes Balears i el Ministeri de Ciència i Tecnologia del Govern de l'Estat espanyol. La seva sensibilitat a copsar la importància de l'obra per a la recerca i el coneixement de la història lingüística del català, l'honora i ens anima decidivament a perseverar en els nostres propòsits.

Joan Martí i Castell
Catedràtic i primer rector
de la Universitat Rovira i Virgili
President de la Secció Filològica
de l'Institut d'Estudis Catalans